

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับโฆษณาการของหนังสือพิมพ์รายวันไทย มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่จะกล่าวต่อไปในบทนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับโฆษณาการของหนังสือพิมพ์รายวันไทยมีดังนี้ คือ แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการพัฒนา อิทธิพลของสื่อมวลชน ทฤษฎีการกำหนดเรื่องพิจารณา (Agenda - setting) แนวความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะแยกเป็นประเภทของหนังสือพิมพ์ คุณสมบัติของหนังสือพิมพ์ และบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

สื่อมวลชนกับการพัฒนา

ในบรรดาทรัพยากรต่าง ๆ ที่ผู้วางนโยบายนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนอย่างหนึ่ง ก็คือ สื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศหลายประการ ที่เห็นได้ชัดก็คือสื่อมวลชนมีความกว้างขวาง สามารถเข้าถึงผู้ฟังหรือผู้ชมได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงอุปสรรคทางธรรมชาติ อีกทั้งมีความรวดเร็วในการถ่ายทอดข่าวสารจากศูนย์กลางไปยังพื้นที่ห่างไกล จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่เราสามารถควบคุมได้มากกว่าระบบการสื่อสารอื่น ๆ ผู้วางนโยบายของประเทศสามารถใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการส่งข่าวสารที่เอื้ออำนวย

ต่อการพัฒนาประเทศได้ นอกจากนั้นสื่อมวลชนยังมีประสิทธิภาพและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประชาชน โดยการให้ความรู้และกระจายข่าวสาร ดังนั้นการนำสื่อมวลชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ควรจะทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในการพัฒนาดังนี้ (Schramm, 1964)

1. **บทบาทในการเป็นผู้เฝ้ายาม (The Watchman Function)** คือ หน้าที่ในการเสนอข่าวสารให้ประชาชนตระหนักในการใช้ข้อมูลข่าวสารให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกระตุ้นให้ประชาชนแสวงหาข่าวสารจากที่อื่น ๆ มากกว่าเดิม
2. **บทบาทในการกำหนดนโยบาย (The Policy Function)** ในประเทศกำลังพัฒนา สื่อมวลชนมีส่วนสำคัญอย่างมากในการให้ข่าวสารแก่ประชาชน ใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ รวมทั้งให้ทัศนคติใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ
3. **บทบาทในการให้ความรู้ (The Teaching Function)** สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้และทักษะใหม่แก่ประชาชน เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

ดร. สุรพงษ์ โสภนะเสถียร (2533) ได้สรุปภารกิจของสื่อมวลชนที่สำคัญ ดังนี้

1. **การสอดส่องแจ้งข้อเท็จจริงให้กับสังคม (surveillance)** โดยการรายงานข่าวและการนำเสนอข่าว (news) ที่เกิดขึ้น แจ้งให้กับประชาชนรับทราบการนำเสนอข่าวจะต้องเป็นสารสนเทศ หรือข้อเท็จจริงที่ได้จากเหตุการณ์ หรือแหล่งข่าว มิใช่เกิดจากการตีความและสอดใส่ค่านิยมส่วนตัวของสื่อมวลชน (นักข่าว)
2. **การวิพากษ์วิจารณ์สังคม (correlational)** การวิพากษ์วิจารณ์เป็นผลพวงจากการให้คุณค่าของข่าวที่เกิดขึ้นภายในสังคม การวิจารณ์จึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นการแปลความหมาย (interpretation) จากเนื้อหาของข่าว

ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการวิพากษ์วิจารณ์จึงเป็นการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ของข่าวนั้น ๆ กับทัศนคติของผู้เขียน เพื่อสนองต่อสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศของสังคมในขณะนั้น ๆ งานของสื่อมวลชนในเชิงนี้จึงมีลักษณะเป็นการนำเสนอเพื่อโน้มน้าวให้ผู้รับสารคล้อยตามสื่อมวลชน ทั้งนี้เพื่อหวังผลให้เกิดความสอดคล้องทางความคิดและเอกภาพของสังคมในการนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่าตามที่คณะของสื่อมวลชนนั้น ๆ ตัวอย่างของการวิพากษ์วิจารณ์สังคมตามที่ปรากฏอยู่คือบทบรรณาธิการ หรือข้อเขียนในคอลัมน์ต่าง ๆ หรือข้อคิดเห็นหน้าในของหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3. การถ่ายทอดมรดกทางสังคม (heritage) นอกเหนือจากการที่สื่อมวลชนจะมีหน้าที่รายงานปรากฏการณ์ และการแปลความของปรากฏการณ์ทางสังคม (ข่าว) แล้ว สื่อมวลชนยังสามารถใช้ความรู้แก่ผู้รับสารได้ ทั้งโดยทางตรง (การศึกษา) และโดยทางอ้อม (การเรียนรู้)

ความรู้ดังกล่าวหมายถึง องค์ความรู้ (body of knowledge) วิชาการ นวัตกรรม ค่านิยม อุดมการณ์ ปทัสฐาน และกฎหมาย เป็นต้น การนำเสนอของสื่อมวลชนเช่นนี้ เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม รวมทั้งเป็นความสามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยประสบการณ์ของคนอีกรุ่นหนึ่งผ่านสื่อมวลชน

มรดกสังคมที่ผ่านสื่อมวลชนสะท้อนถึงวัฒนธรรมของสังคม และประสบการณ์ส่วนบุคคลของนักสื่อมวลชน การถ่ายทอดมรดกทางสังคมของสื่อมวลชนจึงแทรกอยู่ทั่วไปโดยตรง และแทรกอยู่ระหว่างบรรทัดในการนำเสนอของสื่อมวลชน การย้อนกลับไปศึกษาของสื่อมวลชนในอดีต ย่อมทำให้เห็นประวัติศาสตร์ทางความคิดของสังคมในยุคต่าง ๆ ได้เสมอ

4. กิจกรรมบันเทิง (entertainment) เดิม Lasswell ได้ชี้ให้เห็นว่า หน้าที่ของสื่อมวลชนที่สำคัญมี 3 ประการข้างต้น แต่ Charles R. Wright ได้เพิ่มเติมภารกิจของสื่อมวลชนอีกประการ คือ การนำเสนอกิจกรรมบันเทิง ซึ่ง Lasswell ไม่ได้ครอบคลุมไว้ในหน้าที่ของสื่อมวลชน อันที่จริงแม้ว่าการเสนอหน้าที่

ในด้านความบันเทิงอาจดูไม่เป็นสาระเมื่อเทียบกับหน้าที่ 3 ประการข้างต้น แต่ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อมวลชนทุกแขนงมักนำเสนอด้านบันเทิงมากกว่าด้านอื่น ๆ ยิ่งในปัจจุบันแล้ว การเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคลส่วนใหญ่ ก็เพื่อแสวงหาความบันเทิงให้กับตนเอง หรือมีฉะนั้นก็เพื่อต้องการติดตามความเคลื่อนไหวของกิจกรรมบันเทิง

หากให้หลักสหสาขาวิชาในการพิจารณาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน จะแบ่งออกได้ 4 แนวทางดังนี้ (สมควร กวียะ, 2531)

1. **บทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคม** การสื่อสารได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบพื้นฐานของชีวิตอย่างไม่สามารถที่จะแยกออกมาได้ และเนื่องจากสังคมปัจจุบันมีขนาดใหญ่ ครอบคลุมผู้คนจำนวนมากและบริเวณกว้างขวางจนบางที่เรียกว่า สังคมมวลชน คือโลกทั้งโลกได้กลายเป็นสังคมเดียวกัน มีสภาพคล้ายหมู่บ้านขนาดใหญ่ หรือที่เรียกกันว่า หมู่บ้านโลก (Global Village) การสื่อสารจึงได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทั้งชีวิตและสังคม

2. **บทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นเครื่องมือของชีวิต สังคม และองค์กร** ในตอนต้นมีการนำการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือของการดำรงและพัฒนาชีวิต เพื่อช่วยให้การดำรงชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ ซึ่งการสื่อสารนอกจากจะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชีวิตด้วยการให้ข่าวสารและความรู้แล้ว ยังตอบสนองความต้องการอีกระดับหนึ่ง โดยให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การให้ความบันเทิงและจิตบำบัดซึ่งเท่ากับเป็นการจรโลงชีวิตด้วยศิลปะและการแสดงออกต่าง ๆ อีกด้วย

3. **บทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นเครื่องมือของการเมืองและเศรษฐกิจ** โดยในทางการเมืองได้ใช้การสื่อสารในการสร้างหล่อหลอมหรือปลุกเสกอารมณ์ให้โน้มเอียงไปในหลักการของอุดมการณ์ทางการเมืองที่พึงประสงค์ ซึ่งแตกต่างกันไปตามระบอบการเมืองการปกครองและสภาพแวดล้อมในสังคมนั้น ๆ โดยมีวิธีการตั้งแต่การถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมืองผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อ

ประเพณี (Traditional Media) หรือสื่อผสม เป็นต้น การจัดระเบียบวาระ (Agenda-Setting) เกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมืองที่ควรนำมาอภิปราย การเผยแพร่ปลุกฝังความเชื่อทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง ส่วนในทางด้าน เศรษฐกิจได้นำเอาการสื่อสารไปใช้ เป็นเครื่องมือในลักษณะคล้ายกัน เพราะไม่มี เศรษฐกิจระดับใดหลีกเลี่ยงการติดต่อสื่อสารไปได้ การสื่อสารได้เป็นเครื่องมือใน การวางแผนและพัฒนาเศรษฐกิจที่สามารถช่วยเพิ่มความเจริญเติบโต (Growth) และอัตราการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ เนื่องจากช่วยเสริมโครงสร้างขององค์กรให้ แข็งแรงทันสมัย และช่วยกระจายข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากร เทคนิควิธีการผลิต และตลาด

4. บทบาทในฐานะสถาบันสังคม ในแต่ละสังคมมีองค์กรและกลุ่มบุคคล จำนวนมิใช่น้อยที่ปฏิบัติงานวิชาชีพหรือวิชาการเกี่ยวกับการสื่อสาร มีบทบาทหน้าที่และ พฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับการบริการข่าวสารและการรับส่งสาร มีความรับผิดชอบร่วมกัน ในการที่จะให้ข้อมูลข่าวสารจากภายในและภายนอกสังคมหลังไหลถ่ายเทในหมู่สมาชิก ด้วยความสะดวกคล่องตัว ทั้งนี้เพื่อช่วยดำรงรักษาและพัฒนาสังคม

หากเรามองในมุมกลับกัน การเปิดรับสื่อมวลชนของประชาชนก็เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อมวลชน การรู้จักผู้รับสารถึงเหตุผลในการเลือกเปิดรับสื่อมวลชน จึงมีความสำคัญและความจำเป็นเช่นกัน การบริโภคสื่อมวลชนของประชาชนนั้น อาจ จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ (สุรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2533)

1. เพื่อการรับรู้ (cognition) หมายถึง การที่ประชาชนผู้รับสาร ต้องการสารสนเทศ เพื่อสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความอยากรู้ ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ก็คือการที่มนุษย์ยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลไก สังคม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเข้าใจส่วนประกอบของสังคมโดยการรับรู้ผ่านสื่อมวลชนใน รูปแบบหลัก คือ

- ข่าว
- ความรู้ และ
- บันเทิง

โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อเก่าแก่ขึ้น มักจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของ

1) ข่าวและสารคดี ทั้งสองลักษณะจะเน้นถึงข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ แต่ข่าวขึ้นกับการเสนอให้ทันต่อเหตุการณ์ ในขณะที่ไม่จำเป็นสำหรับสารคดี มีบ่อยครั้งที่การร่วมกันของข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงมีการนำสารคดี เช่น คุณภาพชีวิตไปไว้ในข่าว ซึ่งควรแยกออกไปเป็นสารคดี

2) บทความและบทบรรณาธิการ เป็นการเน้นถึงการแสดงความคิดเห็นของนักเขียน

3) ภาพ - การ์ตูน

4) ประกาศแจ้งความ - โฆษณาประชาสัมพันธ์

5) อื่น ๆ โดยเฉพาะการถาม - ตอบ ชุบชิบ พยากรณ์ชีวิต และ กวีนิพนธ์ เป็นต้น

2. เพื่อความหลากหลาย (diversion) ทั้งนี้เพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น

1) การกระตุ้นอารมณ์ (stimulation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความเร้าใจ ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น หรือความมันในอารมณ์ ทั้งนี้เพื่อต้องการลดความเบื่อหน่ายในชีวิต

2) การพักผ่อน (relaxation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อผ่อนคลายความเครียดที่มากเกินไป หรือลดความเร่งเร้าในชีวิตประจำวันลง

อย่างไรก็ตาม งานอดิเรกก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพักผ่อนได้ เช่น การอ่านหนังสือ หรือการท่องเที่ยว เป็นต้น

3) การหย่อนอารมณ์ (emotional release) เป็นการเปิดรับสื่อ เพื่อแสวงหาความบันเทิงไม่ว่าในลักษณะใด ๆ เช่น ความตื่นเต้น หรือความเพ้อฝัน ทั้งนี้เพื่อแสวงหาการหย่อนอารมณ์โดยตรง

3. เพื่ออรรถประโยชน์ทางสังคม (social utility) หมายถึง ความจำเป็นของบุคคลที่ต้องการสร้างความคุ้นเคย หรือการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น อรรถประโยชน์ทางสังคมในการเปิดรับสื่ออาจแสดงถึง การยอมรับการสมาคมสังคม (prosocial) และความผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งอาจแสดงออกได้ดังนี้

1) การใช้ภาษาร่วมสมัย (conversational currency) ผู้บริโภคอาจเปิดรับสื่อ เพื่อต้องการความทันสมัย โดยการแสดงออกถึงการใช้ภาษา เช่น คำพูดและความเข้าใจต่อคำนิยมใหม่ ๆ (แฟชั่น) ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือ เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกัน อาทิ การฟังเพลงประเภทเดียวกัน การใช้ศัพท์แสลงเหมือนกัน หรือการมีรสนิยมที่คล้ายคลึงกัน โดยสื่อมวลชนจะเป็นสะพานเชื่อมของคนในกลุ่มเหล่านั้น การใช้ภาษาร่วมสมัยมักปรากฏได้ชัดเจนในกลุ่มวัยรุ่นกับการโฆษณา เป็นต้น

2) สื่อมวลชนสัมพันธ์ (parasocial relationship) ในสังคมที่ก้าวหน้ามากขึ้น ปัจเจกชนกลับยังมีความรู้สึกโดดเดี่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเวลาที่มีอยู่จำกัด ถูกนำไปใช้เพื่อการแข่งขันและการประกอบอาชีพ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการการสมาคม แต่การสมาคมกับมนุษย์ด้วยกันนั้นถูกจำกัดลงด้วยสังคมที่ก้าวหน้าแบบอุตสาหกรรม ดังกล่าว มนุษย์ยุคใหม่จึงมักมีสื่อมวลชนเป็นเพื่อนแทนมนุษย์ด้วยกัน หรืออย่างน้อยก็อาศัยสื่อมวลชนในการแสวงหามิตร ดังเช่น สังคมในชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพฯ เป็นต้น ที่ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์เป็นเพื่อนมากกว่าการคบกับเพื่อนบ้านด้วยกัน

4. การผละสังคน (withdrawal) มีลักษณะที่ตรงข้ามกับอรรถประโยชน์สังคม กล่าวคือ เป็นการเปิดรับสื่อ หรือเข้าหาสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำ หรือการ

สมาคม (จึงมิใช่การแสวงหาการสมาคม โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นตัวเชื่อมต่อการเปิดรับสื่อเพื่ออรรถประโยชน์สังคม) ตัวอย่างของการผละสังคม เช่น การเร่งรีบทำงานให้เสร็จสิ้นเพื่อจะได้ไปรับชมโทรทัศน์ หรือการอ่านนิตยสารในรถไฟหรือเครื่องบินเพื่อหลีกเลี่ยงความรำคาญใจจากคนรอบข้าง การผละสังคมในระดับที่รุนแรงอาจทำให้เกิดภาวะปฏิปักษ์ต่อสังคมได้ (antisocial) เช่น การก่อความรุนแรง เป็นต้น

อิทธิพลของสื่อมวลชน

เนื่องจากสถาบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่ง ดังนั้นการดำเนินกิจการของสถาบันสื่อมวลชนจึงย่อมมีผลกระทบต่อสังคมและสมาชิกของสังคม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นเพียงสถาบันหนึ่งเท่านั้น อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อสังคมและประชาชนจึงเป็นอิทธิพลที่มีเงื่อนไขและขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของประชาชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ปรมะ สตะเวทิน, 2529)

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง หากแต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่สะกิดกั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจัยดังกล่าวได้แก่

1.1 ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร (Predispositions)

ผู้รับสารของสื่อมวลชนประกอบไปด้วยประชาชนซึ่งมีการติดต่อกัน และประชาชนเหล่านี้ก็ยังมีเกี่ยวข้องติดต่อและเป็นสมาชิกของสถาบันสังคมต่าง ๆ จึงทำให้ประชาชนเหล่านี้มีความคิดเห็น มีค่านิยม และมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อน ทัศนคติ ความคิดเห็น และพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น และจากสถาบันสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชน เขาก็นำเอาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเหล่านี้ติดตัวมาด้วย

1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Processes)

ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสารมีอิทธิพลต่อบุคคลทั้งก่อน และในขณะที่บุคคลผู้นั้นใช้สื่อมวลชน ความมีใจโน้มเอียงจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลนั้นควรจะอ่าน (ดู, ฟัง) สิ่งใด (selective exposure and selective attention) จะตีความหมายสิ่งนั้นอย่างไร (selective interpretation) และควรจะจดจำสิ่งใด (selective retention) ผลของการวิจัยได้แสดงว่า ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นและความสนใจของตน ในการตีความหมายของสารก็เช่นเดียวกัน ประชาชนจะพยายามตีความสารที่ตนอ่าน (ดู, ฟัง) ตามความเชื่อ และค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิม ในทำนองเดียวกันประชาชนก็จะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุนความคิด และความเชื่อของตน

1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence)

อิทธิพลของสื่อมวลชนเป็นไปโดยอ้อม เนื่องจากข่าวสารจากสื่อมวลชนไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที หากแต่ต้องผ่านขั้นตอนอย่างน้อยที่สุดสองขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนนั้นจะมีบุคคลเป็นตัวแทรกเพื่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข่าวสารไปยังประชาชนคนอื่น ๆ ในชุมชนหรือในสังคม บุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวเรียกว่า ผู้นำความคิดเห็น (opinion leaders)

1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspects)

นอกจากนั้นการดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชนในสังคมเสรีนิยม ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น สื่อมวลชนทั้งหลายสามารถที่จะแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดเห็นและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพในการที่จะเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ ในสังคมเช่นนี้ธุรกิจสื่อมวลชนถือเป็นตลาดแห่งความคิดที่เสรี (free market place of idea) ประชาชนในฐานะผู้รับสารก็จะใช้วิจารณญาณของตน (ตามทัศนคติ ความคิดเห็น และค่านิยมที่ตนมีอยู่) ตัดสินว่าควรจะเชื่อสื่อมวลชนไหนดี

2. จากปัจจัยดังกล่าวในข้อ 1 ทำให้เห็นได้ว่าประชาชนไม่ได้สัมผัส สื่อมวลชนด้วยจิตใจที่ว่างเปล่า ตรงกันข้ามประชาชนกลับมีความคิดเห็น ทศคติ ทำที่ตั้งเดิมของตนมาก่อน รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่น ๆ และสถาบันสังคมต่าง ๆ อยู่ก่อนแล้ว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดกั้นข่าวสารและความคิดเห็นจาก สื่อมวลชนที่แตกต่างไปจากความคิดเห็น ทศคติ และทำที่ตั้งเดิมของตน และจะยอมรับ เฉพาะข่าวสารและความคิดเห็นที่สอดคล้องกับความคิดตั้งเดิมของตนเท่านั้น ดังนั้น อิทธิพลที่สื่อมวลชนจะมีต่อประชาชน จึงเป็นแต่เพียงผู้สนับสนุน (an agent of reinforcement) เท่านั้น กล่าวคือ สื่อมวลชนจะสนับสนุนทศคติ รสนิยม ความมีใจ โน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มนด้านพฤติกรรมของประชาชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น และพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอ หรือเมื่อโอกาสเหมาะสม

3. ในบางกรณีสื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน (an agent of change) อย่างไรก็ตาม อิทธิพลในด้านการเปลี่ยนแปลงประชาชนของ สื่อมวลชนนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว เช่น คน ๆ หนึ่งอาจจะไม่พอใจทศคติและพฤติกรรมของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอีกต่อไป ก็เป็นที่แน่นอนว่าบุคคลผู้นี้จะต้องพยายามแสวงหาแนวทางหรือทำที่ใหม่ ซึ่งก็หมายความว่าคนผู้นั้นพร้อมที่จะเปลี่ยนทศคติและพฤติกรรมอยู่ก่อนแล้ว หากสื่อมวลชนสามารถ เสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทศคติและพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอหนทางในการเปลี่ยนทศคติและพฤติกรรมเท่านั้น (provide the means for change)

4. สื่อมวลชนสามารถสร้างทศคติและค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ ในกรณีที่บุคคลนั้น ๆ ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน อย่างไรก็ตาม ทศคติและค่านิยมใหม่จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราว ในแนวเดียวกันบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เท่านั้น อิทธิพลของสื่อมวลชนในแง่นี้จึงมีลักษณะ

สะสม (cumulative impact) มิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลายาวนาน มิใช่อิทธิพลที่เกิดจากการตุลาการที่วิเพียงครั้งเดียว อ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเพียงครั้งเดียว ฯลฯ

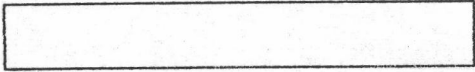
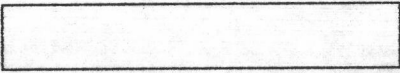
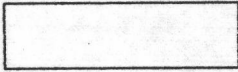
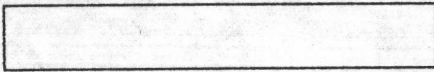

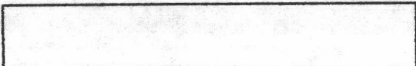
ทฤษฎีการกำหนดเรื่องพิจารณา (Agenda - setting Theory)

ทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีการกำหนดเรื่องพิจารณา (Agenda setting)

ทฤษฎีการกำหนดเรื่องพิจารณาจะกล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการเสนอเรื่องราวต่าง ๆ แก่ประชาชน โดยสื่อมวลชนเอาใจใส่ต่อประเด็นปัญหาบางอย่างและละเลยปัญหาอื่น ๆ ทำให้ส่งผลต่อมติมหาชน ประชาชนมักจะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสื่อมวลชนกล่าวถึง รวมทั้งรับเอาระดับความสำคัญตามที่สื่อมวลชนได้ให้แก่ประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย (แมคเคवल และ สเวน วินดาฮูล, 2528) นอกจากนี้ McCombs และ Shaw (อ้างถึงใน แมคเคवल และ สเวน วินดาฮูล, 2528) กล่าวว่า "ผู้รับสารไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสาธารณะและเรื่องราวอื่น ๆ ผ่านสื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้ถึงว่าจะให้ความสำคัญของประเด็นปัญหาและหัวข้อหนึ่ง ๆ มากน้อยเพียงไรจากการที่สื่อมวลชนได้เน้นเอาไว้..."

จากขอบเขตของประเด็นปัญหาหรือหัวข้อพิจารณาต่าง ๆ สิ่งใดที่ได้รับการความเอาใจใส่จากสื่อมวลชนมาก จะเป็นที่ยึดมั่นและเป็นที่รับรู้ว่ามีค่าสำคัญมากยิ่งขึ้นหลังจากที่เวลาผ่านไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ส่วนสิ่งใดที่ได้รับการเอาใจใสน้อยกว่าก็จะตกอยู่ในสภาพตรงกันข้าม ดังแบบจำลองการกำหนดข้อพิจารณาของ McCombs และ Shaw (แมคเคवल และ สเวน วินดาฮูล, 2528)

ภาพที่ 3 แบบจำลองการกำหนดเรื่องพิจารณาของ Mccombs และ Shaw

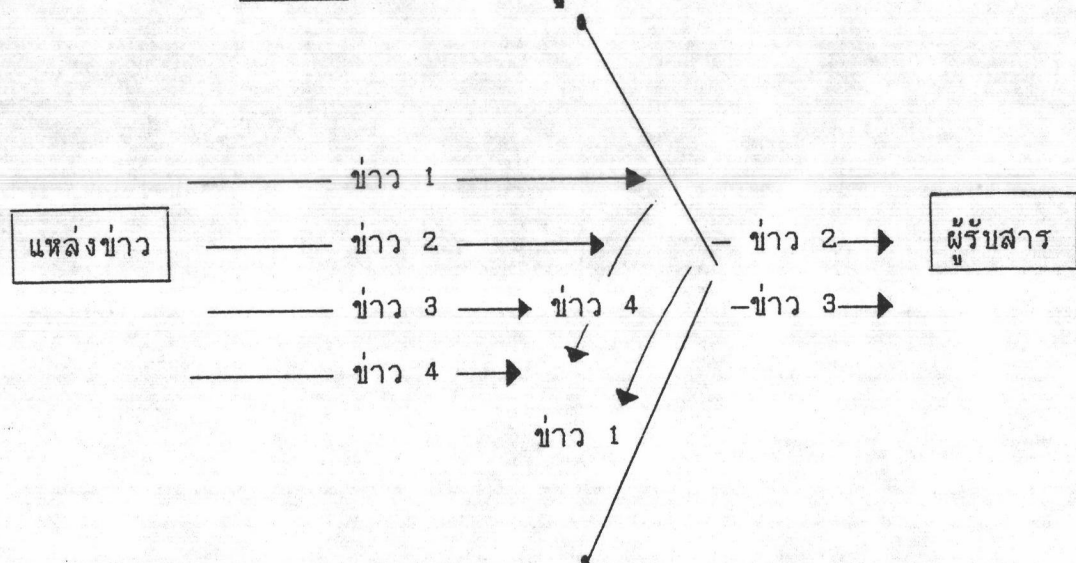
ประเด็น ปัญหา	ความเอาใจใส่ของสื่อมวลชน ที่ต่างกันไป	การรับรู้ของสาธารณชน ที่ตามมาต่อประเด็นปัญหา ต่าง ๆ เหล่านี้
X_1		×
X_2		×
X_3		×
X_4		×
X_5		×
X_6		×

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) กล่าวว่า อิทธิพลของการจัดวาระของสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับ

1. ความสำคัญของเหตุการณ์หรือคุณค่าของข่าว (ตัวสาร)
2. จำนวนผู้รับสารซึ่งได้ติดตามข่าวสารจากการจัดวาระสาร หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นประสิทธิผลของการจัดวาระสาร
3. อายุของข่าวในการจัดวาระสารนับแต่เกิดข่าวนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นประสิทธิภาพของการจัดวาระสาร

ในการกำหนดข้อพิจารณาของสื่อมวลชนนั้น ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกำหนดข้อพิจารณา คือ ผู้กรองสาร (Gatekeeper) พรรณิณี วิชชาชู (2531) ได้สรุปคำจำกัดความของ "ผู้กรองสาร" ว่าเป็น บุคคลที่ทำหน้าที่กั้นกรอง เลือกสรร ข่าวสารเพื่อนำเสนอต่อสาธารณชน ผู้กรองสารจึงอยู่ในฐานะที่จะควบคุมข่าวสารต่าง ๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือก และเรียบเรียง ข่าวสารตลอดจนกำหนดเวลา และจัดลำดับความสำคัญของข่าวนั้น ๆ ด้วย Schramm (1960) กล่าวถึง Gatekeeper ว่าเป็น ผู้มีสิทธิในการเปิดหรือปิด ช่องทาง (Gate) ของข่าวสารที่จะส่งไปยังผู้รับสาร ทำหน้าที่เสมือนเป็นนายด่าน ในการกั้นกรองข่าวสารให้กับประชาชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยแบบจำลอง ผู้กรองสารของ White (1950) ดังนี้

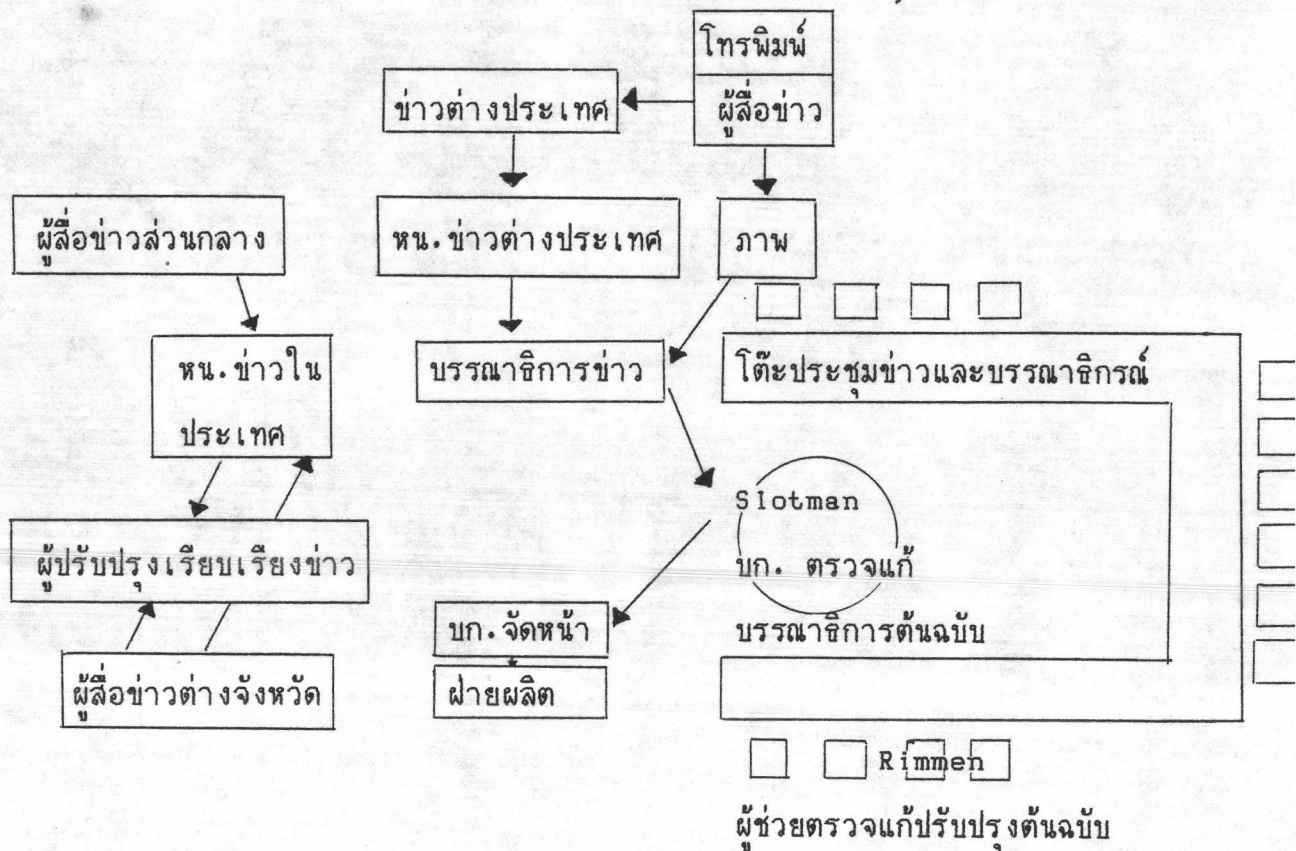
ภาพที่ 4 แบบจำลองผู้กรองสารของ White

จากแบบจำลองของ White แหล่งข่าวมีข่าวสารมากมาย คือ ข่าว 1 ข่าว 2 ข่าว 3 และข่าว 4 ส่งมายังสื่อมวลชนอันอาจจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุหรือโทรทัศน์ จากนั้นสื่อมวลชนจะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้น เพื่อตีพิมพ์หรือออกอากาศ ซึ่งหมายถึง ข่าว 2 และ ข่าว 3 ส่วนข่าว 1 และข่าว 4 คือข่าวที่ไม่ได้รับการเลือก

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันไทย ดังนั้น Gatekeeper ที่สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้จึงหมายถึง กองบรรณาธิการ มาลี บุญศิริสัมพันธ์ (2531) ได้อธิบายการทำงานของกองบรรณาธิการไว้ว่า รูปแบบการทำงานในกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมักจะคล้ายกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว แนวการเดินทางของข่าว ลักษณะการทำงานและความเกี่ยวพันในการทำงานของแต่ละส่วนในกองบรรณาธิการมักจะมีหลักสำคัญ ๆ ที่เหมือนกัน ตามรูปดังนี้

ภาพที่ 5 การเดินทางของข่าวในกองบรรณาธิการ

จากแผนภาพดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายแนวทางการทำงานของกองบรรณาธิการได้ว่าผู้สื่อข่าวจะเป็นผู้ได้พบเห็นหรือรับรู้เหตุการณ์เป็นคนแรก หน้าที่ของผู้สื่อข่าวคือการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงตามที่ได้พบเห็นให้กับบรรณาธิการข่าวแต่ละประเภท บรรณาธิการข่าวอาจจะให้ผู้ปรับปรุงเรียบเรียงข่าวเป็นผู้ตรวจขัดเกลาวิธีการเขียนของผู้สื่อข่าวอีกชั้นหนึ่งก็ได้ และจะมีการประชุมที่โต๊ะประชุมข่าว (Copy Desk) ร่วมกับและหัวหน้าข่าวฝ่ายอื่น ๆ (Rimmen) ในชั้นตอนนี้บรรณาธิการข่าวจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าโต๊ะ (Slotman) เพื่อทำการบรรณาธิการข่าว ก่อนที่จะนำส่งข่าวไปให้บรรณาธิการแต่ละฝ่ายนำไปตีพิมพ์ต่อไป

แนวความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลและมีส่วนรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของสังคมและประเทศชาติ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นแหล่งกลางที่กระจายข่าวสาร ความรู้ ความคิด ความเห็น ตลอดจนประสบการณ์ความเป็นมาตั้งแต่เก่าถึงใหม่ล่าสุด (ชาย อุบลเดชประชารักษ์, 2511) หนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อกลางของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยการติดตามเหตุการณ์และให้ข้อมูลรายละเอียดแก่ประชาชนเพื่อการตัดสินใจและเพื่อความเข้าใจ ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคม ใ้หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งถ่ายทอดข่าวสารที่เป็นไปเพื่อการพัฒนา ได้แก่ ข่าวสารที่เป็นความรู้เกี่ยวกับประกอบอาชีพ การสาธารณสุข การแพทย์ การเกษตร การประมง การวางแผนครอบครัว เป็นต้น (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2530)

คำว่า "หนังสือพิมพ์" หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่รวบรวมและบรรจุไว้ด้วยข่าว บทวิจารณ์ ภาพข่าว ภาพล้อ สารคดีอันรวมทั้งสารคดีที่เป็นวิชาการและเชิงข่าว (ชาย อุบลเดชประชารักษ์, 2511) หรือตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 วรรค 3 "หนังสือพิมพ์ หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีจำหน่ายเช่นเดียวกัน

และออกหรือเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มี ข้อความต่อเนื่องกันหรือไม่ก็ตาม" (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2530)

ฮาดาคักดี วชิรปริชาพงษ์ (2528) ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าว เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา กีฬา บันเทิง และข่าวสังคม เป็นต้น หนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวน หลายแผ่นพับได้ ส่วนมากจะออกเป็นรายวันเพื่อเสนอข่าวสดทำให้ผู้อ่านได้รับความ รู้ ทันต่อข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

Adams (1969) ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์รายวัน (Daily Newspaper) ไว้ว่า

เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวธุรกิจ การค้า ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวที่นำมาลงเป็นข่าวสดซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน

Bradley (1976) ให้ความหมายว่า

หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งรวบรวมข่าวสาร ความบันเทิง พิมพ์บนกระดาษราคาถูก ซึ่งอาจพิมพ์เป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือน หนังสือพิมพ์จะล้าสมัยไปทันทีที่ฉบับใหม่ปรากฏขึ้นมาแทนที่

ประเภทของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็นประเภทหรือรูปแบบได้หลายรูปแบบ โดยอาศัยเกณฑ์ในการแบ่ง 4 ลักษณะดังนี้ (สรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2533)

1. **ความถี่ของการตีพิมพ์** หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ถูกแบ่งประเภทโดยกำหนดระยะเวลาที่ออกจำหน่ายในครั้งหนึ่งๆ โดยมากมีระยะเวลาในการจำหน่าย 2 แบบ คือ

1) หนังสือพิมพ์รายวัน (Dailies) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ต้องจำหน่ายให้หมดตลาดภายในแต่ละวัน อายุของหนังสือพิมพ์จึงสั้น ลักษณะเด่นอยู่ที่ความสดและความรวดเร็วในการเสนอข่าว โดยเฉพาะต้องมีราคาถูกเนื่องจากต้องการให้ลูกค้าซื้อทุกวัน ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีโฆษณาและยอดจำหน่ายสูงเพื่อทดแทนกำไรต่อฉบับที่น้อย เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และแนวหน้า เป็นต้น

2) หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ (Weeklies) คือหนังสือพิมพ์ที่กำหนดออกทุก 7 วัน จึงไม่ได้เน้นความสดของข่าว แต่ยังคงเน้นการเสนอข้อเท็จจริง สเนเทศ ข้อมูล สารคดี และบทวิเคราะห์ที่ทันสมัย เช่น ผู้จัดการและฐานเศรษฐกิจ

2. **ปริมาณการไหลเวียนหรือจำนวนพิมพ์ (Circulation Size)** โดยจำแนกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1) ขนาดใหญ่ ส่วนมากเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการอยู่ในกรุงเทพมหานคร มียอดการจัดจำหน่ายสูงและมักจะเปิดตลาดไปทั่วประเทศ ทำให้กลายเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติ บางฉบับอาจต้องจัดพิมพ์เป็นหลายกรอบใน 1 วัน อาทิเช่น กรอบแรกและกรอบหลังเพื่อประโยชน์ในการวางตลาดให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่จะมีอิทธิพลต่อสังคมการเมืองค่อนข้างสูง เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และสยามรัฐ เป็นต้น

2) ขนาดเล็ก มักเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการตามภูมิภาค หรือที่เรียกกันว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มียอดพิมพ์ในปริมาณน้อยเฉพาะผู้อ่านในท้องถิ่น ขอบเขตของเนื้อหาจึงแคบเฉพาะข่าวท้องถิ่น ดังนั้น ความสำคัญและอิทธิพลต่อสังคม การเมืองในระดับประเทศจึงน้อย และประสบปัญหาในการดำเนินกิจการและการลงทุน เช่น ไทยแหลมทอง ไทยทักษิณ หรือระมิงค์ เป็นต้น

3. **หนังสือพิมพ์เฉพาะทาง (Special - Service Newspaper)** คือ หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการเฉพาะกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มหรือเฉพาะกลุ่ม (Segmentations) ทำให้การเสนอสารสนเทศมีลักษณะเฉพาะไปด้วย จึงเป็นเสมือนหนังสือพิมพ์สำรอง (Alternative Newspaper) เหมาะกับความสนใจเป็นพิเศษที่เพิ่มเติมจากหนังสือพิมพ์ทั่วไป จึงมียอดจำหน่ายต่ำและมีโฆษณาเมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ประเภททั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ธุรกิจ หนังสือพิมพ์จีน เป็นต้น

4. **เนื้อหาของหนังสือพิมพ์** โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2530)

1) **หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม (Popular Newspaper)**

หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เร้าอารมณ์ ตื่นเต้น และข่าวเบา (Soft news) ข่าวดังกล่าวนี้ได้แก่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัตเหตุ ไฟไหม้ ข่าวในแวดวงสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ผลที่ตามมาจากการอ่านและตลอดจนการใช้ภาษา หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีลักษณะทันทีทันใด การจัดหน้าของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นในด้านการดึงดูดใจและเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้มากที่สุด จำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ค่อนข้างสูง

2) **หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper)**

หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้าน

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ข่าวสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข่าวหนัก (Hard News) เหมาะสำหรับผู้อ่านที่สนใจและอยู่ในวงการที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เพียงคนกลุ่มเดียวมีจำนวนค่อนข้างจำกัดและน้อยกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทประชาชนนิยม ดังนั้นจำนวนจำหน่ายจึงต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก

คุณสมบัติของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากสื่อมวลชนประเภทอื่นสรุปได้ดังนี้ (ชาย อุบลเดชประชารักษ์, 2511)

<u>หนังสือพิมพ์</u>	<u>วิทยุ, วิทยุโทรทัศน์</u>
1. เก็บเป็นหลักฐานได้ยั่งยืน	1. ฟังแล้วหมดไป
2. ใช้สอบข้อเท็จจริงได้ แก้ไขได้	2. ทดสอบได้ยาก (นอกจากบันทึกไว้)
3. อ่านเมื่อใดก็ได้ตามความสะดวก	3. รับได้เฉพาะเวลากำหนด
4. สามารถให้ข่าวละเอียดกว่า และติดตามข่าวได้เสมอถ้ามีเนื้อหาดีมากฉบับพิเศษได้	4. ทำไม่ได้เพราะติดขัดด้วยเวลา
5. เอกชนเป็นเจ้าของ ฉะนั้นมีความคิดเห็นแตกต่างได้มาก	5. เป็นของราชการส่วนมาก ความเห็นจึงสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่
6. เปิดโอกาสรับความคิดเห็นและคำร้องทุกข์ของราษฎรได้มากกว่า	6. ทำไม่ได้มากเท่า

จากคุณสมบัติดังกล่าวทำให้หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่มียอดพิมพ์มาก เพราะสามารถโน้มน้าวจิตใจให้ผู้อ่านมีความเห็นคล้อยตามไปโดยง่าย (ชาย อุบลเดชประชารักษ์, 2511)

บำรุงสุข สีหอำไพ (2520) ได้สรุปคุณสมบัติของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีราคาถูกที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. หนังสือพิมพ์มีแพร่หลายทั่วไป หาซื้อได้ง่าย มีต้นทุนในการผลิตต่ำ
3. ข่าวและภาพ รวมทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ที่เสนอในหนังสือพิมพ์ สามารถเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานได้ คงสภาพนาน สามารถใช้อ้างอิงได้
4. หนังสือพิมพ์ให้ข่าวสารและรายละเอียดได้มากกว่าวิทยุ โทรทัศน์
5. หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่แตกต่างจากสื่อมวลชนอื่น ๆ ตรงที่เป็นเรื่องใหม่ น่าสนใจ ชักจูงใจให้อยากอ่าน อ่านแล้วเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ มีข้อมูลช่วยประกอบการตัดสินใจ ทำให้มองเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยทัศนะอันกว้างไกล สามารถพัฒนาความรู้สึกนึกคิดได้เป็นอย่างดี

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์มีบทบาทและหน้าที่หลักดังต่อไปนี้ (มาลี บุญศิริสัมพันธ์, 2531)

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร โดยแสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ที่ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน เทียบตรง และเป็นธรรม รายงานให้ประชาชนทราบในลักษณะของข่าว บทความ สารคดี และคอลัมน์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านจะได้รับทราบเหตุการณ์ทั้งหมดอย่างถูกต้องและวิเคราะห์เหตุการณ์ด้วยตนเองต่อไปได้
2. หน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะ โดยการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์หรือข่าวที่เกิดขึ้นผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ ไม่ใช่ลักษณะการเสนอแนะในรายงานข่าว ซึ่งการแสดงความคิดเห็นต้องเป็นกลาง (Objective) และยุติธรรม (Fair) อยู่บนรากฐานของเหตุผลที่เหมาะสมถูกต้อง
3. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง ผู้อ่านจะผ่อนคลายความตึงเครียดได้จากการอ่านข่าวสารต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะข่าวสารเกี่ยวกับความบันเทิง

4. หน้าที่ในการเป็นสื่อโฆษณา หนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสารที่เป็นสื่อกลางนำเสนอสินค้าให้ผู้อ่านได้มีโอกาสเลือกตัดสินใจซื้อสินค้าได้ กระตุ้นให้เกิดอำนาจการซื้อและการพัฒนาธุรกิจให้เจริญก้าวหน้า

มนตรีชัย นินนาทนนท์ (2527) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 6 ประการดังนี้

1. เสนอข่าวสารหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้อ่านสนใจ โดยถือว่าหน้าที่ในการเสนอข่าวสารนี้เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์ โดยข่าวที่เสนอจะต้องมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน และเที่ยงตรง
2. การวิพากษ์วิจารณ์ข่าว จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจข่าวและสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน เป็นการช่วยส่งเสริมการพัฒนาความคิดให้กับผู้อ่าน
3. ให้ความบันเทิง เพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านบางกลุ่ม โดยมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน และการพักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้อ่าน ได้แก่ เรื่องประเภทตลกขบขัน การ์ตูน ปัญหาอักษรไขว้ เกมต่าง ๆ เป็นต้น
4. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงระหว่างบุคคล องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันต่าง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดประชาตติหรือรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่
5. ช่วยผู้อ่าน เช่น คอลัมน์แนะนำสุขภาพ อาชีพ งานอดิเรก แนะนำและวิจารณ์หนังสือ ภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังมีประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การศึกษา หรือประกอบการเรียนการสอน การอภิปราย การสัมมนา ได้อีกด้วย
6. โฆษณา นับว่ามีความสำคัญต่อหนังสือพิมพ์อย่างมาก เพราะหนังสือพิมพ์ต้องอาศัยการโฆษณาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพิมพ์และอื่น ๆ การโฆษณายังมีประโยชน์

สำหรับประชาชนทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่า จะซื้อสินค้าที่ตนต้องการได้จากที่ใดบ้าง เกิดการเปรียบเทียบสินค้าว่าควรซื้อชนิดไหนจึงจะดีกว่ากัน หรือรู้แหล่งรับสมัครงานสำหรับผู้ที่ไม่มียานพาหนะ เป็นต้น

ดร.ณิ หิรัญรักษ์ (2530) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ต่อการให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ

บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ได้แก่ การให้ข้อเท็จจริงและให้ความสำคัญต่อข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยที่หนังสือพิมพ์จะต้องให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ นอกจากจะให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญแก่ผู้อ่านแล้ว หนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศให้ประชาชนได้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ในสังคม อาทิเช่น ข่าวการประชุม สัมมนา ข่าวเกี่ยวกับการเกิด การตายของบุคคล ตลอดจนข่าวที่เกี่ยวข้องกับความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจ เช่น ข่าวเกี่ยวกับการแต่งงาน การรื่นเริงตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

2. หนังสือพิมพ์ให้การศึกษา

หนังสือพิมพ์จะให้ความรู้ให้การศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา การเมือง การปกครอง การแพทย์ การเกษตร คหกรรมศาสตร์ เป็นต้น ความรู้เหล่านี้ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่าง ๆ ที่มีในหน้าหนังสือพิมพ์ คอลัมน์นี้ที่มักจะมีและได้อ่านเป็นประจำก็ได้แก่ คอลัมน์แพทย์ ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ตอบปัญหาผู้อ่านเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บ และวิธีการป้องกัน เป็นต้น นอกจากนั้นจะมีคอลัมน์เกี่ยวกับพยากรณ์อากาศ อาหาร การกิน และคอลัมน์เกี่ยวกับความสวยงามที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ให้ความสนใจ คอลัมน์เหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอแนะ และวิธีป้องกัน ตลอดจนให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ

3. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน

หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านทางหนังสือพิมพ์ โดยออกมาในรูปของบทความ หรือคอลัมน์ประเภทต่าง ๆ สำหรับหนังสือพิมพ์เองจะมีทบทวนการทำหน้าที่อธิบายความหรือขยายความของเหตุการณ์ให้ประชาชนผู้อ่านได้ทราบถึงจุดยืนหรือนโยบายของหนังสือพิมพ์ของตน หนังสือพิมพ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือนเวทีแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างหนังสือพิมพ์เองกับประชาชนทั่วไป ผู้อ่านมีโอกาสได้รับความคิดเห็นจากทั้ง 2 ฝ่าย หนังสือพิมพ์จึงทำหน้าที่บริการชุมชนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างดี ซึ่งหนังสือพิมพ์จะต้องมีความเข้าใจ ความกล้า ความยุติธรรม และความยืดหยุ่นในการทำหน้าที่ดังกล่าว

4. หนังสือพิมพ์ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน

หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาและการเติบโตของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ชุมชนให้โลกภายนอกได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่ชี้ข้อบกพร่องข้อเสียหรือจุดอ่อนของชุมชนแต่ละชุมชนให้ประชาชนได้ทราบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่พร้อมกันหลายอย่าง คือทำหน้าที่ในการจัดการแจ้งข่าวสาร สนับสนุน ให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือทางการเงิน ซึ่งจะเห็นว่าบางครั้งหนังสือพิมพ์จะแบ่งเนื้อที่ในหน้าหนังสือพิมพ์สำหรับการอุทิศเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อเป็นการเพิ่มเงินหรือผลประโยชน์ในการช่วยเหลือเป็นกรณีไป

5. หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการประชาชน

ถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์จะไม่ใช่อำนาจที่ให้บริการประชาชนภายใต้การควบคุมของรัฐบาลเช่นกับสถาบันอื่นก็ตาม แต่บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการให้บริการทางสังคมแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของการรับแจ้งข่าวสาร คำร้องทุกข์ ร้องเรียน เป็นต้น หนังสือพิมพ์สามารถให้บริการดังกล่าวแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะลักษณะธรรมชาติของหนังสือพิมพ์นั่นเอง

6. หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวสารและการโฆษณา

เมื่อมีการไปมาติดต่อสื่อสารขยายขอบเขตกว้างขวางออกไป ข่าวสาร เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมและมนุษย์อย่างมาก การโฆษณาสินค้ามีบทบาทสำคัญมากขึ้น เมื่อสังคมมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการค้าขาย การแข่งขันจึงตามมาในรูปของการ ชักจูง โน้มน้าว เพื่อสนับสนุนสินค้าของตนให้กว้างขวางและเป็นที่ยอมรับ หนังสือพิมพ์จึงมี บทบาทสำคัญในการให้บริการในด้านข่าวสารและการโฆษณาอย่างมาก

7. หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน

หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานวงการธุรกิจกับประชาชนในชุมชน โดยการเป็นสื่อกลางในการโฆษณาสินค้า เพื่อให้ลูกค้าได้ผลประโยชน์การทราบว่าสินค้า อะไรบ้างที่ผลิตออกมาสู่ตลาด ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าได้จากการอ่านโฆษณาใน หน้าหนังสือพิมพ์ และสถาบันธุรกิจบริการดังกล่าวนี้ยังสามารถทำ เงินปีละมากมายให้กับ หนังสือพิมพ์ ถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดของการจัดทำหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน

8. หนังสือพิมพ์พิทักษ์และคุ้มกันประชาชน

หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้ที่รักษากฎหมายในบางอย่าง ได้เป็นอย่างดี โดยที่หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวของการทำงาน ของเจ้าหน้าที่ในวงราชการที่มีหน้าที่โดยตรงกับกิจการบางอย่าง เช่น ทางด้าน อาชญากรรม เป็นต้น การตีพิมพ์ข่าวสารดังกล่าวจะทำให้ประชาชนได้ทราบและหา วิธีการป้องกันจากคำเตือนที่ได้รับจากหน้าหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังช่วย ในด้านการเผยแพร่หรือกระจายข่าวสารการทำงานที่คืบหน้าของเจ้าหน้าที่ในการ ติดตามคนร้าย และนอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วในบางครั้งหนังสือพิมพ์ยังช่วย ปกป้องคุ้มกันคนบริสุทธิ์จากการกล่าวหาที่ไม่ยุติธรรมอีกด้วย

9. หนังสือพิมพ์ปกป้องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ปกป้องประชาชนในระบอบสังคมที่มีการปกครอง แบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิมนุษยชนในด้านการแสดงออกซึ่งความเห็น

English และ Hach (1963) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ 5

ประการ คือ

1. เสนอข่าวสารด้วยความเที่ยงธรรมและถูกต้อง
2. วิเคราะห์ข่าวเพื่อช่วยให้ผู้อ่านรู้และเข้าใจข่าวได้อย่างละเอียด
3. ให้ความบันเทิงเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อนหย่อนใจ
4. ช่วยเหลือแนะนำผู้อ่าน เช่น คอลัมน์ตอบปัญหาหรือนำเกี่ยวกับ

สุขภาพ

5. โฆษณา ถือว่าเป็นการบริการแก่สาธารณชนทางอ้อม

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กาญจนา เมธิกุล (2515) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาประสิทธิผลของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางมุลนาถภูมิวิทยาคม พบว่า หนังสือพิมพ์มีประสิทธิผลด้านการศึกษาในการเรียนวิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสุขภาพอนามัย หนังสือพิมพ์มีประสิทธิผลด้านการเขียนแบบทางด้านอาชีวกรรม การเลือกอาชีพ และการเดินทาง นอกจากนี้หนังสือพิมพ์รายวันยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นต่อนักเรียนทั้งด้านดีและด้านเสียด้วย

ไมตรี เจริญศิลป์ (2518) ศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน พบว่า หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับให้คุณค่าแตกต่างกัน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐให้ความรู้ด้านการแพทย์และอนามัยแก่เยาวชนมากกว่าด้านอื่น ๆ หนังสือพิมพ์สยามรัฐให้ความรู้ด้านการเมือง หนังสือพิมพ์สยามมิตรและประชาธิปไตยให้ความรู้ทางเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ให้ความรู้ด้านเพศศึกษา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และสุภัตรา เพชรมณี (2526) ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ และอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันหรือเกือบทุกวัน และปริมาณการรับสื่อทั้งสามก็นานพอสมควร การเปิดรับสื่อโทรทัศน์และวิทยุขึ้นเพื่อการบันเทิงมากกว่าหนังสือพิมพ์ซึ่งหนักไปในการให้ข่าวสาร ความรู้ หนังสือพิมพ์มีบทบาทต่อคนทุกชนชั้น ทุกระดับการศึกษา และทุกอาชีพรองจากโทรทัศน์ และคาดว่าไทยรัฐและเดลินิวส์ยังคงเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับแรกต่อไป เพราะมีหลายรสน้อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพก็น่าจะได้รับความนิยมมากขึ้นในทิศทางเดียวกันกับระดับการศึกษาของประชาชนที่เพิ่มขึ้น

สุริทอง ศรีสะอาด (2522) ทำการวิจัยเรื่องความต้องการและปัญหาการใช้หนังสือพิมพ์รายวันในห้องสมุดมหาวิทยาลัย และพบว่าจุดมุ่งหมายในการอ่านหนังสือพิมพ์ของผู้มาใช้บริการห้องสมุดก็คือเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ หนังสือพิมพ์ที่ใช้มากที่สุด คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บางกอกโพสต์

จาระไน แกลโกศล (2512) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาทางการศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันของไทย โดยแบ่งเนื้อหาเชิงการศึกษาออกเป็น 4 หมวดวิชา คือ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และวรรณคดี และหมวดวิชาการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเน้นหนักในด้านบทความวิทยาศาสตร์ เดลินิวส์เน้นหนักในด้านความสังคมศาสตร์ บทความ การศึกษา และคอลัมน์ตอบปัญหา ภาษาศาสตร์และวรรณคดี สยามนิกรเน้นหนักด้านบทความการศึกษา สยามรัฐเน้นหนักด้านบทความสังคมศาสตร์

บุญเลิศ ศุภติลก (2527) ศึกษาสิทธิการสื่อสารในประเทศไทย และได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ไทย 6 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ สยามรัฐ มติชน

บ้านเมือง และแนวหน้า ในช่วงวันที่ 7 กรกฎาคม ถึง 23 สิงหาคม 2523 โดยการแบ่งหนังสือพิมพ์เป็นประเภทประชานิยม ประเภทคุณภาพ และประเภทที่ผสมผสานระหว่างคุณภาพและประชานิยม ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์คุณภาพคือสยามรัฐ และมติชน เน้นการเสนอข่าวและสาระความรู้ค่อนข้างสูง มีการเสนอข่าวทั้งในและต่างประเทศโดยเฉลี่ยประมาณ 36% ของเนื้อที่ทั้งหมด มีเนื้อหาโฆษณาโดยเฉลี่ย 26% หนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณ คือ ไทยรัฐ และเดลินิวส์ มุ่งเน้นเสนอข่าวและบทความเพื่อความบันเทิงมากกว่า โดยเสนอคอลัมน์ข่าวซุบซิบสังคมและนวนิยายโดยเฉลี่ยประมาณ 30% ของเนื้อที่ทั้งหมด มีเนื้อหาโฆษณาประมาณ 35% ของเนื้อที่ทั้งหมด แต่ก็ปรากฏหลักฐานชี้ให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยมีความคิดริเริ่มในการเสนอข่าวและบทความเพื่อสนองความต้องการและสิทธิในการรับรู้ของประชาชนผู้อ่าน และรับผิดชอบต่อสังคมมากอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังพบว่าหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทต่างมีเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อขอบเขตที่ปฏิบัติและการแสดงออก

พรพรรณ ไม้สุพร (2533) ทำการวิจัยการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในหนังสือพิมพ์รายวันไทย 6 ชื่อฉบับ คือ มติชน สยามรัฐ บ้านเมือง แนวหน้า ไทยรัฐ และเดลินิวส์ ในช่วงวันที่ 1 ตุลาคม 2531 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2532 โดยแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ออกเป็นประเภทคุณภาพ ประเภทประชานิยม และประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชานิยม จากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 6 ชื่อฉบับ ให้ความสำคัญกับการเสนอเนื้อหา 3 ประเภท คือ 1. อาหาร 2. ยาเสพติด, บุหรี่ 3. ยา มากกว่าประเภทอื่น ๆ ในบรรดาหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับที่ทำการศึกษา หนังสือพิมพ์รายวันที่เสนอข่าวสารการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขมากที่สุด คือ มติชน คิดเป็นร้อยละ 29.1 รองลงมา คือ ไทยรัฐ คิดเป็นร้อยละ 16.5 สยามรัฐและเดลินิวส์ คิดเป็นร้อยละ 15.6 เท่ากัน บ้านเมืองคิดเป็นร้อยละ 11.8 และแนวหน้า คิดเป็นร้อยละ 11.4

นอกจากนี้ยังพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันคุณภาพมีปริมาณความถี่ในการนำเสนอข่าวสาร
ด้านนี้มากกว่าหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชาชนนิยม

White (1950) ได้ทำการศึกษาบทบาทของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
ท้องถิ่นอเมริกันฉบับหนึ่ง และสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกข่าวของผู้กรองสาร
ดังนี้

1. ทักษะคดีของบรรณาธิการที่มีต่อข่าว
2. ความเร่งรีบของเวลาที่ใช้ในการทำงาน
3. คุณค่าของข่าว
4. คุณภาพของการเขียนข่าว
5. หลักที่ยึดถือในการบริหาร
6. การมองความต้องการของผู้อ่าน
7. การแข่งขันของสื่อ

Hitchcock (1976) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นใน
ประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ที่มีต่อการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่าบทบาทของหนังสือพิมพ์
ของทั้งสองประเทศในการพัฒนาประเทศ มีอยู่น้อยกว่าที่นักการสื่อสารมวลชนคาดหวังไว้
ผู้วิจัยได้สรุปความคาดหวังต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ
ไว้จำนวน 10 ลักษณะ และได้ใช้หลักเกณฑ์เหล่านี้มาวัดบทบาทของหนังสือพิมพ์ในประเทศ
มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ บทบาทของหนังสือพิมพ์ตามความคาดหวังของผู้วิจัยนั้นมีดังนี้

1. เป็นแหล่งในการรายงานข่าวสารทั่วไป (Source of general
"Bill Board" information)
2. เป็นแหล่งในการรายงานข่าวเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการพัฒนา
ประเทศในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ (Source of information on local or
country wide progress in national development)

3. เป็นแหล่งความรู้ทักษะใหม่ ๆ และวิธีการปฏิบัติในงานสนับสนุนการพัฒนา (Source of new skills and practices supporting national development)
4. มีบทบาทในการจัดให้มีการวิเคราะห์ อภิปรายเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา (Providing analysis and discussion of issues in development)
5. มีบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาที่สำคัญ เพื่อสร้างทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา (Carrying significant messages (exhortations) likely to strengthen development oriented attitudes)
6. มีบทบาทในการจัดการให้มีการวิพากษ์ วิจารณ์ที่สร้างสรรค์ และทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของสาธารณะ (Offering constructive criticism and acting as watchdog of the public interest)
7. มีบทบาทในการเป็นช่องทาง "การสื่อสารกลับ" ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Providing a means of "Feedback" between communicator and audience)
8. มีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารที่เป็นข้อมูลในการสร้างเสริมให้ผู้อ่านมีความรู้ในเรื่องภายนอกมากขึ้น (Providing relevant empathy - building information about the world beyond personal experience)
9. มีบทบาทในการกระตุ้นผู้อ่านให้มีทัศนคติที่สนับสนุนการพัฒนา โดยการยกย่อง และให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา (Encouraging pro-development attitudes through association of recognition and reward with effort)
10. มีบทบาทในการสร้างภาพพจน์ และค่านิยมใหม่ที่แสดงถึงการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ (Creating new images and values that support national development)

Atwater และคณะ (1985) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการกำหนดวาระเรื่องสิ่งแวดล้อม เพื่อดูว่าสื่อมวลชนมีความสามารถมากน้อยเพียงไรที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสำคัญที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้ แต่ไม่มีโอกาสได้รับรู้มาก่อน ผู้ศึกษาจำแนกประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมออกเป็น 6 ประเด็น คือ เรื่องขยะ คุณภาพน้ำ ดิน อากาศ สารพิษ และการอนุรักษ์สัตว์ป่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือหนังสือพิมพ์ของรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา จำนวน 3 ชื่อฉบับ คือ State Journal, Detroit Free Press และ Detroit News เป็นระยะเวลา 2 เดือน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่ามีจำนวนเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้ง 6 ประเด็นนั้น มีการนำเสนอทั้งหมด 130 ครั้ง ซึ่งจัดว่ามีค่อนข้างมาก เนื้อเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำนวนมากว่าครั้งหนึ่ง ปรากฏอยู่ใน 4 หน้าแรกของหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีความสามารถในการกำหนดวาระเพื่อการถ่ายทอดข้อมูลในรายละเอียดเรื่องสิ่งแวดล้อม และพบว่าการรับรู้ของผู้อ่านมีความสัมพันธ์กับการกำหนดวาระของสื่อมวลชน คือผู้อ่านมีความตระหนักในเรื่องที่สื่อมวลชนเสนอมากขึ้น

Sohn (1984) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชนกับการกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์ โดยศึกษาการกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์ในชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทรัพยากรถ่านหิน มีประเด็นที่ต้องตัดสินใจจะสร้างเหมืองถ่านหินแห่งใหม่หรือไม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความคาดหวังของชุมชนที่อยากจะทำให้มีการสร้างเหมืองถ่านหินแห่งใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นที่หนังสือพิมพ์ของชุมชนนั้น ๆ ได้กำหนดวาระขึ้นมา แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจเลือกของชุมชนขึ้นอยู่กับทางเลือกประเด็นนำเสนอของสื่อมวลชน และหนังสือพิมพ์ได้ยอมรับว่าการกำหนดวาระนั้นหนังสือพิมพ์ได้เลือกเสนอประเด็นที่เขาคิดว่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย ผู้ศึกษาจึงสรุปว่าชุมชนและสื่อมวลชนต่างมองเห็นอนาคตร่วมกัน (Share a bright outlook for the future) ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

Camp (1965) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นประจำของนักเรียนเกรด 4, 5, และ 6 ของโรงเรียนประจำตำบลในมลรัฐเพนซิลวาเนีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น 146 คน และครูพิเศษที่สอนชั้นทั้ง 3 จำนวน 3 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชั้นประถมศึกษา และการใช้หนังสือพิมพ์เป็นประจำในห้องเรียนนั้นเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนทุกวิชา
2. เด็กชั้นประถมมีความสนใจหนังสือพิมพ์ในระดับสูง เด็กมักจะใช้หนังสือพิมพ์เป็นอุปกรณ์การเรียนของตน และหนังสือพิมพ์เป็นสื่อช่วยเพิ่มทักษะต่าง ๆ ในห้องเรียนได้

Morgan (1972) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ประชากรที่สุ่มมามีจำนวน 2,326 คน ซึ่งเป็นผู้เคยอ่านหนังสือพิมพ์รายวันในชุมชนของตนเองมาแล้วก่อนถูกสัมภาษณ์ 1 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่จะบอกรับหนังสือพิมพ์นั้น มีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว วัยของผู้บอกรับ ระดับความรู้ และผู้ที่เป็สมาชิกขององค์การทางสังคม หรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีรายได้สูงจะบอกรับหนังสือพิมพ์มากกว่ากลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีวัยระหว่าง 35-64 ปี บอกรับหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยอื่น

Schramm (1960) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ของนักเรียนพบว่า อัตราการอ่านหนังสือพิมพ์ของนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมต้นจนถึงอุดมศึกษา จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับการศึกษา นักเรียนชายอ่านหนังสือพิมพ์รายวันโดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนหญิงทุกระดับ